

FOLKHÖGSKOLE- VETERANEN

Nr 2 april 2024

För en allmän medborgerlig bildning

Omvärld. Om FolkhögskoleVeteranen i vår omvärld	sid 3
Samhälle. Om regeringens proposition om nya demokrativillkor	sid 7
Kåseri. Morfars sommarstuga	sid 11
Filosofiska Hörnet. Ressentiment	sid 12

Välbesökt vårseminarium på Skeppsholmens folkhögskola

Folkbildningsaktuell. Tisdagen 5 mars träffades 18 medlemmar i Folkhögskolans Veteranförening på Skeppsholmens folkhögskola för traditionellt vårseminarium.

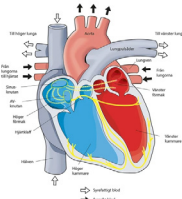
Deltagarna bjöds på aktuell information från Folkbildningsrådet, och fick möjlighet att samtala med regeringens folkbildningsutredare, förre riksdagsledamoten Christer Nylander (L).

Rektor och styrelseordförande för Skeppsholmens fhs gav en inblick i dagens Skeppsholmen, och det blev välkommen tid för samtal och återseenden
Sidan 4

Historia. Läs del två i Jörgen Håkansson's artikelserie om Gesta-Pelle och Gripsholms folkhögskolas historia fram till försäljningen till Röda Korset. Första delen publicerades i förra numret av FolkhögskoleVeteranen. I den här artikeln spelar en inte obekant Jan Myrdal en viss roll, och vi får en glimt av kortkursernas blomstringstid.
Sid 10 - 11

Natur. Från fotosyntes via evolution och vetenskapliga upptäckter tecknar Urban Lundin bilden av vårt hjärta - vår egen "pump" - och hur den snillrika konstruktionen egentligen fungerar.
Sid 8 - 9

Demokratiseminarium i Gösta Vestlunds anda

Folkets Röst - Ett Hot Mot Demokratin? var temat för seminariet som anordnades den 13 mars på Ersta Sköndal. I sitt inledningsanförande slog Per-Ola Jansson an tonen för seminariet:

"När de sociala medierna gynnar frustration och hat utgör de ett allvarligt hot mot demokratin. Om den nordiska folkbildningens centrala, historiska idé om den bildade medborgaren, som demokratin absoluta kärna, klingar av är vår civilisation illa ute.

Denna problematik har varit Vestlunddagarnas fokus. I denna förstås dagens tema bäst: Är folkets röst- ett hot mot demokratin? En paradox som formulerats och vuxit fram bland västerländska statsvetare i mötet med den allt starkare populismen."

Läs det utförliga reportaget från seminariet.
Sid 5 - 6

Poddar. De två poddarna "Folkbildningspodden" och "Folkhögskolepodden" tror vi är lyssningsvärda för vår läsekrets.

Läs mer om poddarna, vem som står bakom dem, vad de belyser, och framför allt, var Du kan hitta/lyssna på dem.
Sid 6 och 7

Statsbidragsfördelning och kvalitet

Signild Håkansson

Under förra året beslutade Folkbildningsrådet införa ett nytt, kvalitetsbaserat

system för statsbidrag till studieförbunden. Systemet ska vara utformat för att främja kvalitet, minska volymjakt och öka studieförbundens profilering.

Studieförbunden söker enligt det nya systemet bidrag för tre år i taget. I så kallade verksamhetsåtaganden ska de redogöra för vilken verksamhet de vill göra, vilka målgrupper de vill nå samt hur man avser att jobba med de fem kvalitetsområden som anges i villkoren för statsbidraget.

I mars i år har de nio studieförbunden lämnat in sina verksamhetsåtaganden för perioden 2025 – 2027. Verksamhetsåtagandena ska nu bedömas i relation till studieförbundens respektive storlek och tidigare verksamhet. Till stöd för kansliets personal har Folkbildningsrådet tillsatt en extern bedömargrupp med representanter från akademi, offentlig sektor, folkbildning och civilsamhälle.

Det är inte helt lätt att förstå vad den nya modellen går ut på och hur bedömningen ska gå till, så det blir intressant att följa. Det hela ska ju landa i att det sätts kronor och ören på de inlämnade beskrivningarna.

Det kommer också att ställa stora krav på en löpande uppföljning och utvärdering från Folkbildningsrådets

sida under perioden. Och trots att det skurits i anslagen från regeringens sida är det en hel del pengar som ska fördelas, mellan fyra och fem miljarder totalt under tre år.

Kan den här radikala förändringen av studieförbundens statsbidragsmodell få sin motsvarighet för folkhögskolorna? En utredning av folkhögskolornas statsbidragssystem pågår för närvarande och ska kunna träda i kraft 2026. Ett diskussionsunderlag har tagits fram och man har genomfört ett antal träffar med skolorna för att få in synpunkter. Ett förslag ska sedan tas fram och gå ut på remiss.

Men skillnaderna mellan studieförbunden och folkhögskolor är betydande, både vad gäller uppdrag och organisation. Att jämföra 156 folkhögskolor med egna direkta statsbidrag sinsemellan är något helt annat än att jämföra de nio studieförbunden som är mottagare på nationell nivå. Folkhögskolan är en utbildningsform med deltagare som ofta studerar på heltid under ett till tre år, med fast anställda lärare och med egna undervisningslokaler. Det är därför motiverat att folkhögskolans statsbidrag är mer trögrörligt och nära knutet till antal studerande.

Redan vid övergången 1991 fanns förväntningar om att kvalitativa kriterier skulle komplettera de

kvantitativa. Men innan den första treårsperioden passerat kom de stora volymerna extraplats och man var tvungen att fastslå vilken nivå som var skolans grundvolym (ingångsvärde).

Omfördelning och nya skolor kom framförallt att möjliggöras via de extra anslagen.

Olika differentieringar har förekommit genom åren. Musikundervisning

hade extra stöd, det har funnits kompensation för uteblivet landstingsbidrag och för nordiska deltagare. Under en period fanns extra stöd för internat och för korttidsutbildade, men dessa stöd tog nästan ut varandra, eftersom det i praktiken var

olika målgrupper. Det viktigaste har varit förstärkningsbidraget för funktionsnedsättning samt språkstöd, som fortfarande används.

Att bedöma verksamhetens kvalitet och måluppfyllelse har visat sig vanskligt som grund för bidragsfördelning. Vilka mått ska användas, är de rättssäkra och administrativt hanterbara? Är det antal sökande till en folkhögskola som ska leda till fler platser? Eller effekter för deltagarnas del i form av deras egna upplevelser av vad skolan betytt för deras utveckling? Är deras nöjdhet ett tecken på kvalitet?

Jag minns en SCB-undersökning för ett antal år sedan som visade att kvinnor var mer nöjda än män och de som gått i särskild kurs var nöjdare än dem på allmän kurs. Nöjdast av alla var kvinnliga deltagare i kristna folkhögskolors särskilda kurser.

Skolornas egna utvärderingar av kvaliteten i verksamheten är viktiga, men kanske mindre lämpade för statsbidragsfördelning.

Kvalitetskrav har i stället hittills främst utvecklats genom olika statsbidragsvillkor som exempelvis lägsta lärartäthet, former för studeranderätt och ett skärpt anordnarskap.

Det är nog den väg man bör ta också i fortsättningen. Ingen som väljer folkhögskola ska behöva utstå en för låg kvalitet. Inget statsbidrag alls ska gå till sådan verksamhet!

"Ingen som väljer folkhögskola ska behöva utstå en för låg kvalitet"

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

Medlemsblad för
Folkhögskolans Veteranförening

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2 • ÅRGÅNG 24 • April 2024

Redaktionskommitté

Per-Ola Jansson (Ansvarig utgivare)
braxnaspoj@gmail.com

Tommy Fogelberg (layout)
tommy.fogelberg@telia.com

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Föreningens postadress

Folkhögskolans Veteranförening

Signild Håkansson
signild.hakansson@folkbildning.net
Folkungagatan 12B 703 42 Örebro

Kassör

Lisa Strömfelt lisa.stromfelt@gmail.com
Kobbeshöjden 10 A 070-550 37 59
436 37 Askim

Medlemskap

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Foto, omslagsbilder: Skeppsholmens fhs,
Tommy Fogelberg & Kent Abrahamsson

Redaktörskrönika

Per-Ola Jansson

Nu en dröm, drömmen om en medborgarskola för alla sorters vuxna. För forskollärare, för taxichaufförer, för fotbollstränare, för städare på vårdcentraler, för arbetslösa akademiker. Syftet är att göra alla kunnigare, modigare, mer målmedvetna i utövandet av sin medborgarrätt. Det är en skola för livet, en demokratisk skola för personligt växande och inte en kompetensfabrik.*

Så drömde jag. Men det är en lätt maskerad sanndröm. Det är en skola som funnits, men inte längre gör det. Är en sådan skola möjlig idag? Kanske finns det en okänd sådan någonstans just nu. Är medborgarrätt ett gångbart begrepp idag? Är den mogna och bildade medborgaren den ryggrad som vår demokrati idag lider brist på?

Erik Amnå betonade i sitt anförande på *Vestlunddagen* 13 mars att folkbildningen måste befrias från anpassning till effekttänkande med vad som krävs av en industriprodukt: Vad fan får vi för pengarna? Utan bildning går demokratin under...

Ingegerd Axelson deltog som åhörare under *Vestlunddagen*. Hon sammanfattar intrycken på sid 5-6. Jag vill tillägga ett tips som Agneta Stark levererade under sitt anförande om de svenska grundlagarna.

Det gäller Uwe Wittrocks **Februari 33** – litteraturens vinter. Den skildrar den närmsta tiden i Tyskland efter *Machtübernahme*. Skeendet speglas genom hur den tyska kultureliten upplevde och agerade under dessa dagar. Agneta Stark påminde om hur snabbt och effektivt den tyska demokratin krossades, nästan omedelbart.

Christer Nylander, utredaren som levererar sin utredning om folkbildningens framtid i juni, betonade vid *Veteranförningens* möte på Skeppsholmen häromsistens att Folkbildning är ett brett begrepp, och därmed svårt att fånga. Den stora utmaningen för utredningen är att fokusera, och faktiskt (våga?) stänga vissa dörrar.

Han redovisade ett antal perspektiv in i utredningen. Han betonade, som Erik Amnå, att behovet av bildning ökar i vårt mer informationstyngda samhälle, dvs. åter ställs *Folkhögskoleveteranens* devis om en allmän medborgerlig bildning i centrum för folkbildningen.

Hur kan folkhögskolans kvalitet garanteras? Denna mara har legat över folkhögskolan sedan 1991. Åter och åter upplever högutbildade granskare endast kalejdoskopiska bilder av verksamheten. För folkhögskolorna är ju inga fabriker. Men för tusan! Något måste väl ändå gå att mäta! Vad är det som Stewe Claesons alla hundar har gemensamt. Ja, säg det. Skolorna måste upplevas med vidgade sinnen, på något sätt. Inte bara med kalkyler och mätstickor. Det måste till något fenomenologiskt, verkar det som.

Signild Håkansson håller sig stadigt vid det enda säkra för att statsbidrag för verksamheten skall utgå: Uppfylld lägsta gräns för lärartätheten, utvecklad studeranderätt och inga tveksamheter om var ansvaret ligger om skolan samverkar med någon utomstående organisation.

Folkhögskoleveteranen försummar inga kunskapsområden. Urban Lundin och jag har varit överens sedan 1977 om att naturvetenskapen ligger illa till på våra folkhögskolor. Men nu är vi pensionärer och kanske bärare av bara insnöade kunskaper om hur situationen ter sig idag på våra folkhögskolor. Men här släpps ingenjören Urban lös med sina kunskaper om hur pumpar fungerar i olika användningsområden.

Vi påminner om att Björn Wiman, DN:s kulturchef, väckte Jörgen Håkansson ur dennes slummer, dock ej dogmatisk, om sina år på Gripsholms folkhögskola. Wiman höjer den mörkblått patriarkale, dock ej nazistiske, kommunal- och landstingsmannen Carl Adolf Pettersson till de svenska skyarna för dennes initiativ att starta ännu en folkhögskola. Den i Mariefred, Gripsholms folkhögskola.

Carl Adolf var klassresenär. Uppvuxen under enkla förhållanden i ett hemman i Gustafs socken med byns sämsta jordar. Snickaren blev byggmästare sedermera förmögen och godsägare i Södermanland, där han kom att kallas Gesta-Pelle. Han blev far till en Nobelpristagare och farfar till ett barnbarn som blev en internationellt känd författare. Sonen och sonsonen bar båda släktnamnet Myrdal. Här följer nu del 2 av Jörgens berättelse.

* Den lätt friserade texten är hämtad från *Den Svenska Litteraturen* sid.68. Bonniers 1989, kapitlet Tradition och förvandling II – mellankrigstidens berättare. Texten är en notis med titeln *Kvinnliga medborgarskolan* vid Fogelstad skriven av före kulturredaktören i DN Eva Ekselius.

Om Folkhögskoleveteranen

Ett mått på en tidskrifts betydelse och inflytande, är om den omnämns och citeras i andra tidningar, eller andra sammanhang. Redaktionen har noterat några sådana omnämningar efter årets första nummer, och redovisar nedan ett axplock av dessa.

RIO - Rörelsefolkhögskolornas IntresseOrganisation - uppmärksammar sin förre generalsekreterares artikel kring Folkbildningsrådets framtid, och huruvida folkhögskolans frihet är hotad.

RIO RÖRELSEFOLKHÖGSKOLORNAS
INTRESSEORGANISATION

RIOs nyhetsbrev december 2023

Det här nyhetsbrevet går till dig som arbetar på eller har koppling till någon av landets rörelsefolkhögskolor. Här berättar vi om aktuella frågor och ger omvärldsbevakning som berör rörelsefolkhögskolornas intressefrågor.

Gerhard Holmgren: Är friheten hotad?

Friheten är den svenska folkhögskolans essens och livsnerv. Vad skulle det betyda om en myndighet i stället för Folkbildningsrådet tog över ansvaret för statens stöd till folkhögskolorna? Det frågar sig RIOs förre generalsekreterare Gerhard Holmgren i en artikel i tidningen *Folkhögskoleveteranen*.

[Läs artikeln på sidan 11 i Folkhögskoleveteranen.](#)

Vår fackliga tidskrift Folkhögskolan gör reklam för vår tidning på sin Facebooksida, vilket redaktionen naturligtvis tackar för.

F Folkhögskolan
4 tim · 🌐

Årets första nummer av *Folkhögskoleveteranen*, en digital tidskrift på nätet utgiven av Folkhögskolans veteranförning

online.fljhtml5.com
Veteranen # 1 2024

Urban Lundin sände sin artikel *Läslust* i förra numret till Göran Rosenberg som tackade på sin Facebooksida.

Göran Rosenberg
2 tim · 🌐

Fick häromdagen i ett brev bifogat en "recension" av det slag som en författare på sin höjd kan drömma om (i ett medlemsblad för folkhögskoleveteraner). Jag tillåter mig att dela ett stycke:

Ett ökat läsintrisse medförde ett gradvis ökat bokintresse, vilket i sin tur medförde fler längdmeter bokhylla. Och detta resulterade förstas i flera banankartonger med böcker för varje flytt. Och till skillnad från min redaktörskollega Jansson minskade kärleken till boktitlarna snabbare än lusten att känna banankartongerna vidare till nästa boende. Så vad göra?

Min lösning blev att inför varje flytt gå igenom titlarna i bokhyllan och ställa mig själv frågan: "Är det här en bok jag skulle vilja läsa en andra gång?" Om svaret blev 'ja', så fick den aktuella titeln följa med till nästa boende. Blev svaret 'nej' fick boken ny ägare, antingen som gåva till någon bekant eller som ett fynd i någon återvinningshandels hylla.

Bland de böcker som överlevt denna hantering och är garanterat en plats högt upp på flyttlastet vid nästa och alla därpå följande uppörrt är *essä-boken "Plikten, profitten och konsten att vara människa"*, skriven av Göran Rosenberg. Jag kanske t.o.m. tar med den i kistan.

PS. Boken finns fortfarande i handeln.

Göran Rosenberg BOKUS.COM
Plikten, profitten och konsten att vara människa : essä av Göran Rosenberg...
Köp Plikten, profitten och konsten att vara människa

Vårseminarium på Skeppsholmens folkhögskola

Text & foto: Tommy Fogelberg

18 medlemmar hade hörsammat inbjudan till vårens seminarium på Skeppsholmens folkhögskola.

Det bjöds på högaktuell information från Folkbildningsrådet och den pågående Folkbildningsutredningen. Det gavs också tid för samvaro och återseenden med kollegor och folkhögskolevänner. Styrelsen passade också på att ha ett möte i samband med träffen.

Dagen inleddes med välsmakande lunch, och sorlet runt lunchbordet visar att Veteranföreningens träffar ger tillfälle till uppskattade möten folkhögskolevänner emellan.

Under lunchen hälsades vi välkomna av rektor och styrelsens ordförande, som gav en presentation av dagens Skeppsholmens folkhögskola. Mer om skolan i särskild faktaruta.

Rektor Eva Ripa Torstensson och styrelseordförande Anette Clefberg

Folkbildningsrådet representerades av Jan Jonsson. Jan är för många känd som rektor på Åsa folkhögskola, men arbetar sedan ett par år tillbaka som handläggare på Folkbildningsrådet.

Huvudpunkterna i hans presentation var pågående översyn av statsbidragsvillkor, allmänna måendet hos våra folkhögskolor, och budgetäskandet från Folkbildningsrådet inför kommande budgetår.

Översyn av statsbidragsvillkor

FBR har initierat en översyn av villkoren, med målet att ha ett nytt villkorsdokument på plats jan - 26, som ersätter nuvarande från 2017.

Ett stort antal workshops och diskussionsträffar har anordnats under våren för att få in synpunkter i arbetet. Ett uttalat mål har varit att hitta villkor som värnar det som fungerar bra, samtidigt som Jan betonade att det

Jan Jonsson, Folkbildningsrådet

behövs några större förändringar.

- En huvudpunkt är att vi måste gå mot att vi verkligen har koll på verksamheten, och mot kvalitetskriterier.

Några inslag som diskuterats livligt under workshoparna är;

- Förstärkningsbidrag, kan det läggas på deltagarveckans värde istället för nuvarande system?

- Kan omfördelning av deltagarveckor mellan skolor ske enklare, utan att det behöver betyda katastrof för skolor som tillfälligt minskar sin nivå?

- Ska skolor med internat märkas i fördelningssystemet? Ska det ses som en särskild kvalitet som bör gynnas?

Hur mår våra folkhögskolor?

26 fhs - 17 %! - uppnår inte ingångsvärdet 2023, en ökning med 10 skolor jämfört med 2022. Som en direkt följd får 11 skolor ett sänkt ingångsvärde 2024.

FBR har beslutat sänka ingångsvärdena generellt för resp. fhs med 3 %, vilket indirekt höjer deltagarveckans värde, från nuv 1630 till 1768 kr.

Mot bakgrund av det ansträngda läget begär FBR en utökad budgetram i sitt budgetäskande inför budgetåren 2025 - 2027. Bl.a. betonas vikten av att ersättningen för en årsplats höjs, till iaf motsvarande nivå som de gymnasieprogram med lägst ersättning har.

Avslutningsvis konstaterade Jan att "Vi har nöjda deltagare, men att skolorna är hårt ekonomiskt ansatta, och många sliter hårt med minusresultat i bokslut.

Vi ser risken att skolor försvinner/går i konkurs eller slås ihop.

Christer Nylander utsågs 2022, av dåvarande utbildningsministern Anna Ekström att i en utredning föreslå ny folkbildningspolitik. Målet med utredningen är att förslagen ska ge bästa möjliga förutsättningar för folkbildningen i framtiden.

Under utredningens gång har Tidöregeringen lagt ett tilläggsdirektiv, om att utreda också självförvaltningsmodellen, och se över vad det skulle innebära om FBR:s uppgifter förs över i en helt ny myndighet, alternativt delas

En stor skara från Veteranföreningen och Skeppsholmens folkhögskola lyssnade på Christer Nylander

upp på befintliga myndigheter.

Christer betonade att Folkbildning är ett brett begrepp, och därmed svårt att fånga. Den stora utmaningen för utredningen är att fokusera, och faktiskt stänga vissa dörrar.

Han redovisade ett antal perspektiv in i utredningen:

- Behovet av bildning ökar i vårt mer informationstyngda samhälle
- Utveckling som samhällsmedborgare
- Demokratidefinition, kopplad till regeringens arbete med nya demokrativillkor.

Christer ska lämna sitt utredningsbetänkande i juni 2024, som i bästa fall leder till en proposition under hösten. Med vanliga tre månaders remisstid kan vi förvänta oss ett förslag till riksdagen i årsskiftet -24 - 25.

FolkhögskoleVeteranen ser med spänning fram mot slutbetänkandet, och sätter visst hopp till Christers slutord kring folkbildning:

"Vi har ett 150-årigt arv att förvalta, låt oss se till att det kan leva i välmåga minst 150 år till!"

Fakta. Skeppsholmen

Första kursen startade 1977, med stöd av Nordens fhs, Biskops-Arnö. Självständig skola 1983. Huvudman är Skeppsholmens fhs, en idéell förening

Kursutbud: Allmän kurs, 1-3 år, med fyra profiler, varav en på distans. Båtbyggarkurs, 2 år; Musikkurs, 2 år; Skrivkurs, 2 terminer kvartsfart/distans, Foto /Filmkurs, terminskurs, dagtid och kvällstid, kvartsfart.

Skrivkursen och Foto/Filmkursen har också påbyggnadskurser, med olika fart och omfattning.

Dessutom anordnas uppdragsutbildning i form av Studiemotiverande Folkhögskolekurs och kurs riktad mot asylsökande från Ukraina.

Skolan genomför drygt 11.000 dv/år, varav 7.300 dv inom ordinarie statsbidrag

Folkets Röst - Ett Hot Mot Demokratin?

Ingegerd Akselsson Le Douaron/ Foto: Kenneth Abrahamsson

Folkbildningens uppgift är att kicka regeringen i baken, dvs. bidra till att människor kan utveckla sin kritiska förmåga och därmed sitt aktiva medborgarskap. Eller som Folkbildningsrådet uttrycker uppdraget på sin hemsida:

"Folkbildningen stärker och utvecklar samhället och demokratin."

Det krävs att deltagarna både bildar och utbildar sig. Men när Folkbildningsrådet argumenterar för att folkbildningen ska få ökade anslag 2025-2026 lyfter man enbart utbildningsuppdraget:

"Folkhögskolan kan med ökade resurser spela en större roll för landets kompetensförsörjning och därmed bidra till en matchning på arbetsmarknaden..." (Vi Lärare)

En anpassning till nuvarande regeringens samt stödpartis ambitioner?

Hur ser egentligen nuvarande makt-havare på sitt uppdrag att, som varje regering i varje land som vill kalla sig demokratiskt, bidra till att demokratin utvecklas, inte avvecklas?

I seminariet **Folkets röst-ett hot mot demokratin?** som anordnades av en grupp folkbildare från Svenska sällskapet för Nykterhet och Folkbildning, Centrum för civilsamhällesforskning vid Marie Cederschiölds högskola, Tollare folkhögskola och Föreningen för folkbildningsforskning den 13 mars i Ersta Diakonisk konferenslokaler i Stockholm, frågade man sig, i folkbildaren Gösta Vestlunds anda, om den samhällsutveckling som vi har idag leder till att demokratin hotas.

Leder populismen till att folket

röstar fram en auktoritär regim som ger sig på demokratin? Vad krävs av folkbildningen i arbetet med att demokratisera demokratin?

I en fullsatt seminarieral trängdes i en skön blandning årsrika folkbildningsveteraner, folkhögskollärare och yngre folkhögskole-studerande medan

Per-Ola Jansson, Farida Al-Abani, Erik Amnå, Enna Gerin, Lina Rahmn och Agneta Stark stod för bildningen.

De modererades skickligt av Kenneth

Abrahamsson, i skrivande stund nyinvald medlem i en oberoende bedömargrupp som tas in av Folkbildningsrådet när statsbidraget fördelas till studieförbunden.

Att ge de yngre studerande rabatt på deltagaravgiften var en bra idé. I den här sortens seminarier om folkbildning saknas ofta folkhögskole-studerande. Man pratar om dem inte med dem.

Vad kunde vi lära oss på seminariet?

Agneta Stark företagsekonom och samhällsdebattör arbetar med att försvara våra grundläggande rättigheter uttryckta i grundlagen. För

Farida Al-Abani

att snabbt få igenom sin vilja har regeringen vid flera tillfällen försökt kringgå LAGRÅDETS beslut. Det är dessutom relativt enkelt att ändra en grundlag i Sverige. Här gäller det att se upp, menade hon.

Enna Gerin från

tanke-medjan

Kata-

lyslas gav oss en

försmak på en

kom-

mande rapport

från Katalys;

Angreppet - så

undergräver Tidöregeringen våra demokratiska institutioner.

Enna beskrev, väldigt konkret, hur demokratis institutioner och praktiker utsätts för små nålstick, som inte riktigt märks förrän det kanske är för sent. Det handlar bland annat om sänkta bidrag till folkbildning och kultur, om universitetens självbestämmande och om mediepolitiken.

Lina Rahm från

KTH berättade

om teknikens

utveckling och

påverkan på

människa och

samhällsliv, om

datoriseringen

från 1950-talet.

Det är vi medborgare som måste bestämma hur stor makt vi ska ge tekniken och hur den ska användas i framtiden.

Erik Amnå

professor

emeritus i stats-

kunskap varnade;

Utan bildning dör

demokratin. Över

två tredjedelar av

världens

befolkning lever i

auto-kratier.

Folkbildningen måste, för att kunna utveckla sitt demokratiska uppdrag befrias från effekttänkande menade han, från att beskrivas som en industriprodukt; Vad får vi för pengarna?

Där återvänder jag till Folkbildningsrådets uttalande om varför folkbildningen ska få ökade anslag. Flera ak-

Forts. sid 6

Forts. Folkets Röst - Ett Hot Mot Demokratier?

törer i samhället kan sköta arbetsmarknadsutbildningar, medan folkbildningen är unik med sitt kombinerade bildnings- och demokrati-uppdrag.

Finns det en risk att demokrati-uppdraget i framtiden kommer att tyna bort? Utan bildning ingen demokrati, utan demokrati ingen bildning. Vad krävs av folkbildningen, i den kontext vi befinner oss i dag, i arbetet med att demokratisera demokratin? Den frågan ser jag fram emot att få komma tillbaka till som deltagare i ett nytt seminarium.

**Du har väl betalat
Din medlemsavgift
för 2024?**

Folkhögskolepodden

Redaktionen rekommenderar våra läsare att lyssna på "Folkhögskolepodden". I senaste avsnittet, av tio totalt, är temat "Hur kan folkhögskolorna förbereda sig inför framtiden?"

Anna Ekström, bl.a. ordf. i RIO, medverkar i ett samtal kring frågor som;

- Vad har folkhögskolan för betydelse i samhällsbygget?

- Hur kan vi förhålla oss till ett

Demokra-Tina

Lena Staaf

Vår vän demokra-Tina gillar orden de vackra och fina hon är däst nu och mätt för hon har fått rösträtt märker inte när hon går på en mina.

Men efter alla åren det prasslar och knakar i snåren när mörka figurer skumma filurer vill tumma på grundvillkoren.

Grundläggande diktaten är armlängds avstånd för staten mot media och kultur ack så viktigt eller hur vi får inte ge vika för haten.

De som säger sig älska vårt land men häver ur sig föraktet ibland ställer grupper mot varann ser helst att vissa försvann påstår att vi står vid avgrundens rand.

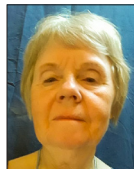
Det vi kämpat för går också att mista slås sönder och grävas ner i en kista demokratin kan ändas lagar kan vridas och vändas och marken kan gunga och brista.

Om lögnen och rädslor får råda så kan vi förändringar skåda så studera och läs på för att kunskap få demokratin får vi inte förråda

Lena Staaf

Socialarbetare, boende i Gnesta. Skriver dikter med en social och politisk prägel och medverkar regelbundet i DN och digitala Eskilstunatidningen eFolket. Hon har även gett ut boken *Asociala Dikter*.

Vid sidan av arbete och skrivande är Lena politiskt aktiv i Vänsterpartiet i Gnesta.

Aktuellt från styrelsen

I samband med vårseminariet på Skeppsholmens fhs sammanträdde föreningens styrelse. Nedan några av de punkter styrelsen behandlade.

Medlemssituationen

Vi är ca 120 medlemmar totalt i föreningen. Kassören rapporterar fem nya medlemmar. Samtidigt noteras att 29 st inte har betalt för 2024, och 11 medlemmar har inte betalat för 2023!

Styrelsen konstaterar att vi kan endast vädja till medlemmarnas välvilja, *FolkhögskoleVeteranen* tillhandahålls ju öppet dels via hemsidan, dels via Facebook mm, så den i sig motiverar inte medlemsavgiften kanske?

Ekonomi

Föreningen har totalt drygt 82.000:- på sina konton.

Hemsida & Facebook

Styrelsen har en tid diskuterat om det är dags att byta webhylla för hemsidan. Styrelsen beslutade att vi blir kvar på "Din studio" tills vidare. Facebook blir med intensifierad aktivitet bra komplement till hemsidan, i kommunikation med såväl medlemmar som externt.

Kostnadsersättningar vid arrangemang

Frågan om möjlighet att få kostnadsersättning vid anordnande av t.ex. regionala träffar eller andra sammankomster för att ersätta externa medverkande/föreläsare har rests.

Styrelsen har fastslagit följande principer för kostnader för medverkande: Styrelsen beslutar att det går att få pengar för täckande av resekostnader, däremot ej för arvode.

politiskt landskap där folkbildningen ifrågasätts och där folkhögskolorna utmanas?

- Vilka styrkor har folkhögskolan - och vad kan vi bli bättre på?

Podden produceras av Västerbottens folkhögskola, ett samarbete mellan Storumans och Vindelns folkhögskola. Huvudman för skolorna är Region Västerbotten. Du hittar *Folkhögskolepodden* på poddtoppen.se.

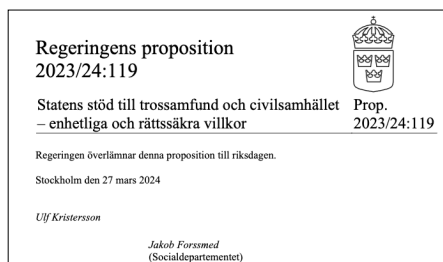
Om ”Demokrativillkorsutredningen”

Torwald Åkesson

Som aviserades i föregående nummer av Folkhögskoleveteranen har regeringen nu tillsammans med Sverigedemokraterna föreslagit en ny lag om statsbidrag:

Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor Prop 2023/24:119.

De nya lagarna och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

I propositionen föreslås att ett demokrativillkor ska gälla för stöd ur Allmänna arvsfonden och för stöd till trossamfund samt att ett likalydande demokrativillkor även bör gälla för övrig statlig bidragsgivning till civilsamhället. Likalydande demokrativillkor bör föras in i de förordningar som reglerar övriga villkor för att lämna bidrag.

Regeringen förutsätter även att villkoren ska vara normerande för kommuner och regioner.

Kritiken mot tidigare förslag har bland annat handlat om att om en företrädare för en civilsamhällesorganisation, som i ett annat sammanhang uttrycker sig odemokratiskt, skulle organisationens statsbidrag kunna

I nästa nummer:

- Möt arbetarförfattaren Erik Johansson
- Rapport från seminariet i Västsverige
- Dagbok från arbetet i EU-parlamentet
- Kortkursidén som gick i graven...

Folkbildningsutredningen kommer släppa sitt betänkande 14 juni, och redaktionen undersöker möjligheterna att senarelägga utgivningen av nästa nummer för att kunna rapportera om huvudpunkterna i utredningen.

komma att dras in.

Ansvarigt statsråd Jakob Forssmed (KD) säger nu att: *”Vi lyfter in i själva lagtexten under vilka omständigheter man fortsatt ska kunna få bidrag, även om man har brutit mot villkoren. Det gäller om det handlar om enstaka tillfällen, om man har tagit avstånd och har vidtagit åtgärder för att det inte ska upprepas. Vi har även tydliggjort att det med ’företrädare’ inte menas deltagare, funktionärer vid enstaka tillfällen eller enskilda medlemmar. Så vi har tydliggjort vilka som inte omfattas, till exempel viss personal som inte företräder organisationen eller samfundet. Det är fortfarande så att det är personer i ledarfunktion som företräder en förening inåt och utåt.”*

Eftersom många organisationer har lokala föreningar, vilka är egna juridiska personer, uppstår frågan om en lokal förening odemokratiska agerande skulle drabba hela organisationen.

Forssmed svarar: *”Det är fortsatt så att lokala företrädare kan få påverkan på det nationella planet. Men det är förtydligt och inlyft i lagen att om det handlar om enstaka tillfälle, om de har tagit avstånd och vidtagit åtgärder, så ska man fortsatt kunna beviljas stöd”.*

Socialminister Jakob Forssmed (KD)

Foto: Regeringen, pressbild

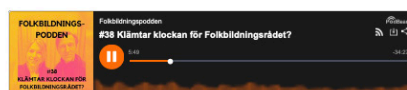
En annan fråga har gällt unga företrädare för en organisation, till exempel scout- eller konfirmandledare. Forssmed menar nu att *”det i bedömningen ska tas hänsyn till företrädarens ålder”.*

Enligt förslaget ska dessutom en stödfunktion inrättas vid Center mot våldsbejakande extremism (CVE) där de bidragsgivande myndigheterna ska kunna få experthjälp.

Folkbildningspodden

Välkommen till Folkbildningspodden, en podcast om studieförbund och folkhögskolor.

Redaktionen vill även rekommendera våra läsare att lyssna på *”Folkbildningspodden”*. Den ges ut av partipolitiskt obundna tankesmedjan Arena Idé.

Folkbildningspodden riktar sig till dig som arbetar med folkbildning, eller är nyfiken på studieförbund och folkhögskolor.

Programledare är Ola Bo Larsson, kultur- och folkbildningsansvarig på Arena Idé. Återkommande kommenteras folkbildning och folkbildningspolitik av Felicia Hedström, rektor på Jakobsbergs folkhögskola.

Något av innehållet i Folkbildningspodden är: Nya perspektiv på branschen och politiken, idéerna bakom folkbildningen och vardagen på jobbet. Och massor av gäster i form av intressanta folkbildare.

Därutöver samtal med Mats Bernerstedt, tf generalsekreterare på Folkbildningsrådet om *”Klockan klämtar för FBR”* och med Sverker Sörlin, om *”Supertacklingen mot Folkbildningen i budgeten”* är två angelägna ämnen som tas upp.

Folkbildningspodden hittar du på arenaide.se/folkbildningspodden/

Ordning och reda

Urban Lundin

Alla vill väl ha ordning och reda? För ordning och reda kan bli till nytta. Men den nyttan kommer inte gratis. För att upprätthålla en vis(s) ordning krävs nämligen energi. Och denna energi måste tillföras utifrån. Ibland bjuder naturen på energitillförseln, som t.ex. när energiinnehållet i solens strålar får vatten att avdunsta. Det avdunstade vattnet bjuds sedan på en himlafärd, som inte står Elias efter.

Dansande för vindarna samlas vattnet i allt större skaror, tills tyngden får vattnet att falla mot jorden, för att sedan leta sig mot havet. Och då har människan chansen att sätta en bräda (eller ett dammbygge) i vägen för vattnets lopp, och därmed skapa lägesenergi, som sedan kan utnyttjas då vattnet tillåts att fortsätta sin försenade färd. Det är så våra mobiltelefoner laddas!

Solen har alltså agerat som en pump som skapar ett kretslopp. Och det finns också "pumpar" som utnyttjar rörelsen i materiens smådelar. De rör sig ju slumpmässigt så länge temperaturen är över den absoluta nollpunkten.

Om vi t.ex. tillsätter lite salt i botten på ett vattenglas, så kommer vattenmolekylernas rörelse av en ren slump att stöta till någon saltmolekyl, på likartat sätt som undertecknad på sin färd genom livet, rent slumpmässigt stöter emot en och annan trottoarkant, eller rent av touchar en stolpe.

Puffandet och buffandet leder till slut till att skillnaderna i saltkoncentration i glaset försvinner. Naturen har, helt likgiltig för konsekvenserna, saboterat den ordning som vi åstadkommit. Finns det alltså en strävan mot oordning i naturen?. Nej, naturen har ingen sådan strävan.

Däremot har den en tendens att genom slumpmässiga processer utjämna skillnader. Det kallar vi för entropi. Hög entropi, dvs, stor oordning (slumpmässighet) i vilket slutet system som helst, leder till att systemets förmåga att uträtta arbete minskar. Så vill vi ha något gjort, får vi göra det själva, i den mån vi inte kan gillra små listiga fällor som får saker att hända på sätt vi kan dra nytta av.

Rinnande vatten kan fås att göra stor nytta, t.ex. genom att driva ett kvarn-

hjul. Det förutsätter en höjdskillnad som vi inte alltid har tillgång till. Då får man försöka piska på vattnet, så att det drivs framåt. Med hjälp av en elmotor kan vi flytta vattnet genom ett rörsystem, och höja trycket i vätskan.

Men det får ju inte rinna baklänges när vi slår av motorn!. Det fixar vi med hjälp av backventiler, som hindrar vattnets baklänges flykt. Läckande backventiler kallas erekktiv dysfunktion, när vi pratar om mäns förmåga att bli fäder. Problemet är väl känt, och betydande forskning har lagts ner för att tätta rören (blodkärlen).

Om vi pumpar in vattnet i ett stort kärl, som har en luftkudde ovanför vattnet, kommer luftens tryck att driva ut vattnet, om vi tillhandahåller en flyktväg. Och det gör vi genom att öppna en kran. Simsalabim, vi har ett trycksatt system - en hydrofor - för vattenförsörjning i hemmet.

Historiens gång visade så småningom att det inte var människan som uppfann backventilen, utan det gjorde istället den store upptäckaren/uppfinnaren - evolutionen!

Geronimo Fabricius (1537-1619) hade gjort en förbryllande upptäckt. Han hade lagt märke till att det i människans vener fanns små klaffar, som bara tillät blodet att flyta i en riktning, den mot hjärtat.

Ända sedan antiken, kände man alltså till att det fanns två typer av ådror - artärer och vener. Det var också känt att hjärtat drev blodet i något slags rörelse, för när en artär skars av, sprutade blodet ut i stötar, som stämde överens med hjärtats slag.

Tidigare forskare hade ju haft klart för sig att blodet rörde sig i kroppen, men tänkte sig en vågrörelse.

Men det dröjde ända till 1600-talet innan någon kunde reda ut hur blodomloppet egentligen fungerar. Denne någon var engelsmannen William Harvey (1578-1657).

Harvey inledde en rad experiment

och kom fram till att blodet pumpades runt i kroppen i ett ständigt kretslopp - en cirkulation. Denna teori måste Harvey bevisa, och han undersökte hjärtan hos olika djur, som han skar upp så att han kunde se deras hjärtan slå. Nu begrep Harvey fullt ut vad han såg i de djur där han studerade hjärtslagen.

Om Harvey band för en artär på ett djur, svällde ådern alltid upp mellan hjärtat och förbandet, vilket bevisade att trycket på blodet kom från hjärtat. När däremot en ven bands för, bildades ansvällningen på andra sidan, vilket visade att blodet i venerna rann mot hjärtat.

Harvey hade den bestämda uppfattningen att de klaffar Fabricius upptäckt i venerna visade att dessa ådrors uppgift var att leda blod tillbaka till hjärtat.

Vi veteraner kan hjälpa venerna i deras arbete genom att använda stödstrumpor (riktiga strumpor, inte feminister), något jag varmt rekommenderar efter att ha genomlidit en blodpropp i ena benet. Den gav sig så småningom ut på vandring för att slutligen landa i lungorna, lungor som numera har en bråkdel av den kapacitet som tidigare gjorde mig förmögen att vråla som en furir.

Harveys mätningar visade att hjärtat pumpade ut blod med en sådan hastighet att kroppen skulle tömmas efter några minuter om en artär öppnades. Att kroppen skulle kunna bilda nytt blod med en så stor hastighet var uteslutet.

Harvey avlivade därmed den teori som påstod att blodet sögs upp av artärerna i samma hastighet som nytt blod bildades. 1616 lade Harvey vid tre berömda föreläsningar fram sina teorier. Funktionen hos det fyrrummiga hjärtat var därmed fastslagen.

Däggdjur och fåglar har hjärtan med fyra rum, två förmak och två kammare. Mindre bekant är att krokodilerna också har ett fyrrummigt hjärta med två förmak och två kammare. Alla andra nu levande reptiler och alla groddjur har ett trerummigt hjärta med två förmak och en kammare. Det är en stor skillnad mellan att ha tre rum och att ha fyra rum. Och det kan till och med vara fördelaktigt att ha ett trerummigt hjärta.

Forts sid 9

Fyrrummiga hjärtan hos däggdjur och fåglar

Hos däggdjur och fåglar finns två separata kretslopp som är kopplade i serie efter varandra. Syrgasrikt blod pumpas ut ur vänster kammare via aortan till kroppens organ. Detta blod, som nu är syrgasfattigt, kommer tillbaka från organen till höger förmak. Det pumpas sedan av höger kammare via lungartären till lungorna där det tar upp syrgas. Blodet, som nu är syrgasrikt, flyter därefter från lungorna till vänster förmak och sedan till vänster kammare. Nu är cirkeln slut.

Vårt hjärta är alltså inte en pump, utan två pumpar! Den vänstra och den högra hjärthalvan är separata pumpar. De båda pumparna arbetar synkront, det vill säga de slår samtidigt. De pumpar också ut samma vo-

stänka vatten över hela köket.

Trerummiga hjärtan hos groddjur och reptiler

Hos grodor och de flesta reptiler pumpar samma kammare blod till både lungorna och till kroppens organ. *Se på bilden nedan.*

Blodet från båda kretsloppen kommer sedan tillbaka till denna kammare. Hos dessa djur är de båda kretsloppen därför parallellkopplade, inte seriekopplade. Därmed kan djuren ha olika blodflöden i de båda kretsloppen.

Grodor kan strypa blodflödet till lungorna och ändå ha ett högt flöde i kroppskretsloppet, vilket förmodligen är energibesparande. Detta gör de när lungorna inte användes under dykning, till exempel när syrgasen i dem är förbrukad eller när lungorna inte behövs.

måste trycket vara lika i de båda kretsloppen. Det är ju samma kammare som producerar det drivande trycket för båda kretsloppen. Trycket i lungkretsloppet kan inte vara för högt. Då pressas alltför mycket vätska ut ur blodkapillärerna och lungblåsorna blir vätskefyllda, vatten i lungorna med andra ord.

Hos djur med trerummigt hjärta sätts därmed en övre gräns också för trycket i kroppskretsloppet. Det kan ju inte vara högre än trycket i lungkretsloppet.

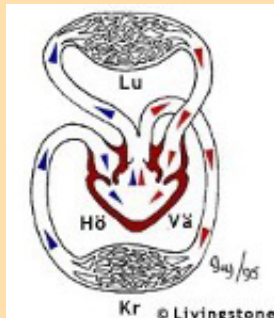
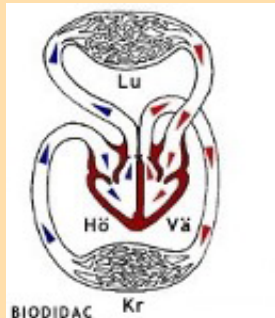
En pump är alltså en mackapär som suger in vätska i ena änden och spotar ut samma vätska i den andra. På grund av förhållanden i atmosfären omkring oss ger pumpen bäst utbyte på trycksidan.

Därför måste vår pump - **hjärtat!** - vara listigt placerad i systemet. Den ska kunna suga åt sig det venösa blodet och samtidigt se till att det arteriella blodet kan förse det (näst?) mest vitala organet - hjärnan! - med friskt, syresatt blod. Någonstans på mitten alltså? Nja, med tanke på hjärtats centrala roll i systemet, så bör det placeras väl skyddat. Så vi plockar in det i revbenskorgen, där vi kan erbjuda ett så gott skydd som tänkas kan. Än en gång: tack till evolutionen!

Men giraffen då? Den kan bli över fem meter hög och är därmed det högsta nutida landlevande djuret i världen. Behöver inte dess hjärna syresatt blod? Jo, förstås!

För att kunna pumpa blod till och från hjärnan genom den långa halsen har giraffen ett mycket kraftigt hjärta. Det kan pumpa upp till 60 liter blod genom kroppen per minut, väger cirka 12 kilogram och skapar ett blodtryck på upp till tre gånger högre än hos människan. Här någonstans går gränsen för hur långt evolutionen kan utmana naturlagarna!

Faktaruta

Vänstra bilden visar schematiskt cirkulationen hos fåglar och däggdjur som alla har ett fyrrummigt hjärta. Högra bilden visar schematiskt cirkulationen hos groddjur och de flesta reptiler som alla har ett trerummigt hjärta. Röd pil är syrgasrikt blod, blå pil syrgasfattigt.

I den vänstra bilden är de båda kretsloppen seriekopplade. Delar man hjärtat i skiljeväggen mellan höger och vänster halva, så får man ju en enda lång slinga, som ett O. I den högra bilden är de båda kretsloppen parallellkopplade. Den enda kammaren är gemensam för båda kretsloppen och kretsloppen bildar en dubbelslinga, som en 8.

lym blod per tidsenhet.

Det senare är en nödvändig konsekvens av att de båda pumparna och de båda kretsloppen alla är kopplade i serie med varandra. *Se på bilden ovan.*

Om höger kammare pumpade ut mer blod per tidsenhet än vänster skulle ju blodvolymen i lungkretsloppet hela tiden öka och volymen i kroppskretsloppet hela tiden minska! Och vice versa.

Hos en människa i vila pumpar de båda kamrarna ut vardera cirka 5 liter blod per minut. Hos hårt arbetande elitidrottsmän kan flödet ur varje kammare öka till 35 liter per minut eller mer. Detta är ett betydligt större flöde än det du får om du skulle vrida på kökskranen därhemma på max! Men gör inte det, du kommer att

Grodor som övervintrar i botten av vattensamlingar kan andas enbart genom huden. Eftersom deras syrgasbehov är lågt i kylan, klarar de sig utan att andas via lungorna.

Dykande däggdjur, som valar och sälar, brukar inte använda lungorna som syrgasförråd. Men de måste ändå pumpa samma volym blod per minut till lungkretsloppet som de gör till kroppskretsloppet. Fördel till grodorna, alltså.

Men vad är då fördelen för oss däggdjur med att ha ett fyrrummigt hjärta och två separata kretslopp kopplade i serie? Förmodligen är fördelen att trycket kan var högt i kroppskretsloppet.

Hos djur med trerummigt hjärta

Urban Lundin

Folkhögskolelärare sedan 1973. F.d.rektor på Marieborgs och Åsa folkhögskolor. Metodiklektor f-linjen 1982-1985. Medarbetare Tandemprojektet Tanzania 1991-1995

Gripsholms folkhögskola

Arvet efter Gesta-Pelle

Jörgen Håkansson

Detta är del två i en artikelserie om Gripsholms folkhögskolas historia. Första artikeln publicerades i årets första nummer.

Efter terminen i Linköping var det så dags för praktiktermin. Jag skulle nu ut i den "pedagogiska grottekvarnen". Det skedde tillsammans med Sigurd Johansson, då vi med var sin halvtidstjänst skulle "lyckliggöra" Gripsholms folkhögskola. Vår pedagogiska skicklighet inspekterades med glada tillrop av Karl Johan Sparrman, Arne Helldén och Yngve Kasimir.

Från Linköping hade vi tagit med oss begreppet kursdeltagare, som vi använde i mötet med de studerande. Det smittade av sig också på övriga lärare.

Att ha två rektorer innebar en viss förvirring hos våra kursdeltagare, som ofta undrade vem som egentligen var rektor. Även när Gösta Karlsson var frånvarande kunde hans ande sväva över skolan. Det kan vara svårt att släppa rodret när man är borta men vill vara hemma. Andesvävandet avtog dock efter hand.

Efter praktikterminen och folkhögskolläraexamen fick både jag och Sigurd Johansson fortsatt anställning. Sigurd blev t.f. rektor. En tjänst som han skötte med stor duglighet och energi.

Under Vietnamkrigets dagar fanns många kursdeltagare som sympatiserade med Vietnamrörelsen och gjorde sina röster hörda för USA ut ur Vietnam.

I Mariefreds närhet, Hedlandet, bodde författaren Jan Myrdal, barnbarn till Gesta-Pelle. Jan stod ofta

Jan Myrdal på en demonstration mot kriget i Vietnam våren 1966.

Bild: Wikimedia commons

utanför Systembolaget i Mariefred i veckosluten och sålde "Vietnambulletinen".

Vid ett tillfälle besökte han oss och föreläste i matsalen. Han berättade om sina resor i Kina. Där stod han intill Georg von Rosens stora monumentalporträtt av Adolf Nordenskiöld på polarisen. Det såg ganska pampigt ut, paret Nordenskiöld – Myrdal, där den senare talade i mästrande ton med mörk röst.

Jan brukade ofta besöka Britt Schölin, innehavaren till stans lilla bokhandel, som han kallade "min husbokhandel".

Britt Schölin var en driftigt kvinna. Under en följd av år arrangerade hon litterära aftnar för allmänheten i skolans matsal. Hon engagerade många etablerade författare. Efteråt bjöd hon ofta in ett antal personer till sin bostad för efterfest.

Ibland kunde också vi lärare få åtnjuta denna ynnest. Vid ett tillfälle hade jag turen att bli bordsgranne med den spirituella Sandro Key Åberg.

Särskilt minnesvärd blev vår veckolånga studieresa till Leningrad. Intresset från våra kursdeltagare och lärare var stort. Anslutningen blev så omfattande att vi reste i två bussar.

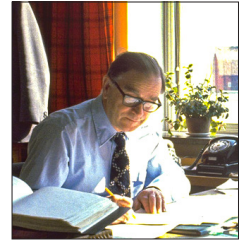
Svenska ungdomar hade vid denna tid inte samma erfarenhet av utlandsresor som idag. Vi anlidade ett bussföretag med erfarenhet av resor till Sovjet inklusive rysktalande svenska guider.

Programmet utformades av den statliga resebyrå i Leningrad. Nu fick vi lära känna varandra under andra förutsättningar än hemma. Vi besökte bl.a. Eremitaget och Vinterpalatset, fick uppleva den sovjetiska kulturen med sitt kontrollsamhälle och vi kom också i kontakt med "sovjetmänniskan".

Fyrtio år efter starten av Gesta-Pelles folkhögskoleskapelse inbjöd Gripsholm till jubileum för de unga män, som då var elever.

Tjugo mogna män hade hörsammat inbjudan, ja t.o.m. landshövding Bengt Gustavsson var där och förhöjde glansen. Det blev som alltid i sådana sammanhang glada

återseenden, tal, festmåltid samt samtal med lärare och kursdeltagare.

Gösta Karlsson

1976 lämnade t.f. rektor Sigurd Johansson Gripsholm för rektorstjänst på Medlefors folkhögskola. Rektorstjänsten fick nya vikarier innan ordinarie rektor Gösta Karlsson återkom efter nio år i riksdagen. Nya lärare hade tillträtt bl.a. våra veterankolleger Håkan Elmqvist och Hans Lundén.

1970-talets senare år blev en problemfylld tid med vikande elevunderlag. Drogromantiken blomrade hos flera kursdeltagare. Vissa av dessa hade "smugglats" in av representanter från sociala myndigheter. Kurser ordnades bland personalen för att öka vår kunskap om droger och problemelever.

Vår tredje årskurs hade ombildats till en speciallinje med inriktning på konsumentkunskap i samarbete med Konsumentverket. Intensiva pedagogiska diskussioner fördes. Projektstudier infördes i samklang med de pedagogiska vindarna. En facklig-politisk linje utvecklades. Pensionärskurser med undervisning två dagar i veckan arrangerades. En mera tvärvetenskaplig linje tillkom i miljö-ekonomi-teknik.

Senare skapades en humanistisk-estetisk linje, som blev populär. En av kursdeltagarna där, redan då en spelevink, var den numera kände Fredrik Lindström.

Under dessa ihållande diskussioner uppstod oenighet om skolans framtida inriktning. Följden blev att Gösta Karlsson lämnade sin tjänst som rektor.

Vår skola hade ett trivsamt och givande utbyte med Åsa och filialen i Eskilstuna. Intill entrén fanns skylten "Eskilstuna folkhögskola". Vid besök brukade jag ibland påpeka för vår

Fredrik Lindström
Bild: Creative Commons

veterankollega Sven-Olov Larsson, att det borde stå Gripsholms folkhögskola, filialen i Eskilstuna. Detta avspisade han bestämt.

Forts sid 11

Kåseriet.

Morfars sommarstuga

Eva Önnesjö

Gripsholms folkhögskola i begynnelsen

Men 1979 blev Eskilstuna en självständig skola. Alla missvisande skyltproblem var ur världen!

Efter Gösta Karlssons avgång tillträdde 1982 SFHL:s f.d. ombudsman, vår veterankollega Kent Jonelind posten som ordinarie rektor. Det var välkommet efter all turbulens från de föregående åren. Nu började en kortkursernas blomstringstid på vår skola inte minst för folkhögskollärare. Kent var flitigt i elden som fackligt sakkunnig.

Minnesvärd är kursen kring den stora lönerrevision Jan-Inge Bengtsson initierade och som inbringade många sköna tusenlappar till medlemmar som varit felaktigt lönegradsplacerade.

1986 var min saga all på Gripsholm för nytt uppdrag i Småland. Fyra år senare 1990 skingrades arvet efter Gesta-Pelle när Gripsholms tid med landstinget som huvudman var slut. Skolan övertogs av Röda korset. Nya kvastar började sopa.

Numera används lokalerna av en grundskola. Men det är en annan historia.

Avslutningsvis kunde vi önska att folkhögskolans grand old man, Gösta Vestlund, från sin himmel kunde hålla ett brandtal till våra "Sverigevänner" och övertyga dem om folkbildningens och vår skolforms stora betydelse i vårt samhälle.

Jörgen Håkansson

Född i Glasrikets Orrefors. Elev på Grimslöv 1953, även på Malungs fhs.

Lärare på Gripsholms fhs 1971, sedermera på ett antal andra folkhögskolor.

Medlem i Veteranföreningen 2003, styrelseledamot 2005 - 2019. Engagerad i redaktionskommittén och arbetsgruppen för regionala träffar i Hjälmars-Östgötadistriktet.

Numera njuter jag mitt otium.

Öppningen in till de två sovrummen i sommarstugan är alldeles för låg. Ständigt slår gäster över 165 cm huvudet i den övre dörrkarmen.

Det finns en anledning till den opraktiska, trånga konstruktionen. Ingången från vardagsrummet till den inbyggda järnvägsvagnen gjordes så liten som möjligt för att spara väggutrymme i de blivande sovrummen.

Ja, du läste rätt. Sommarstugan består av en utrangerad järnvägsvagn som under årens lopp byggts på med

först en veranda och därefter ytterligare rum och ett kök.

Vagnen trafikerade en gång i tiden sträckan Nässjö – Oskarshamn. Min morfar köpte den under de svåra åren på 30-talet och placerade den på sin nyinköpta mark utanför Eksjö.

"Täghuset" var tänkt som en tillfällig möjlighet för familjen att kunna övernatta på sjötomten till dess tiderna blev bättre. Då skulle ett riktigt hus komma på plats.

Den temporära lösningen blev dock permanent och än i dag fungerar vagnen med det välvda taket, de ursprungliga dragfönstren och originaldörren, alldeles förträffligt som sovplats för oss - den tredje generationens ägare.

Bilden har inte samband med artikeln

Veteranföreningens Facebooksida

Om Du inte redan besökt Veteranföreningens Facebooksida, uppmanas Du göra det!

Få uppdaterad och färsk information, dela gärna inlägg, följ sidan mm. Då får vi mer spridning av sidan, och ökar kännedomen om Veteranföreningen!

Veteranföreningens hemsida har genomgått lite uppdatering. Gör ett besök! Där kan Du läsa tidigare nummer av tidskriften, krönikor, rapporter från sammankomster inom föreningen, aktuellt & på gång mm mm.

Du hittar sidan här:

www.vetfolk.dinstudio.se

Filosofiska hörnet

Ressentiment

Per-Ola Jansson

John Cullberg, gamle biskopen i Västerås stift, lämnade ett bidrag till den omfattande filosofisk-teologiska striden i Sverige kring filosofiprofessorn Ingemar Hedenius bok *Tro och vetande* med det kraftfulla påståendet att *Gud är död – och Ingemar Hedenius är hans profet!* Den lärde professorn i Uppsala lär ha blivit, om inte svaret skyldig, kanske ändå något konstnerad, eller kanske road?

Men redan efter Darwins *Om arternas uppkomst* registrerade den känslige seismografen Friedrich Nietzsche att Gud offrats på utvecklingens altare med hjälp av renässans och den följande vetenskapliga revolutionen. Dumma som vi var insåg vi inte de digra konsekvenserna. Hela vår intellektuella tradition råkade ut för en jordbävning; den långa historien där Gud och det gudomliga vilat bergfast upplöstes. Och därmed tron på en absolut sanning. När Gud dör relativiseras allt. Skapelseberättelsens föreställningar om människan som Guds avbild ersätts nu av evolutionära processer som endast frambringa "kompliceradeapor".

Om det nu inte finns någon absolut sanning längre är inte heller vetenskapen en pålitlig sanningsväg. Kunskapen om den sanna verkligheten *tinget-i-sig* som Immanuel Kant uttryckte det, är inte längre möjlig. Allt relativiseras! Det som återstår är ett oändligt antal olika perspektiv som alla med sina skärvor endast lämnar bilder av den verklighet vi befinner oss i.

Nietzsche ställer sig frågan hur vi kan ersätta den gamla världsbilden med något nytt. Något som kan hjälpa oss att inte gå under i förvillelser och missmod? De högsta uttrycken

för mänsklig aktivitet har fram till nu varit *konst, religion och filosofi*. Den enda möjligheten till ett meningsfullt intellektuellt liv som återstår är det som konsten kan erbjuda, *estetiken*.

Nietzsche påstår att det är dags för Antikrist att inta Kristus gamla plats. Han upplever sig själv som vikt för denna uppgift, som en profet för kaos i en meningslös värld.

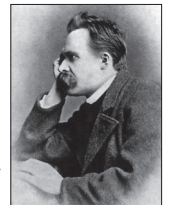
Det finns inga moraliska gränser längre. "Allt som kan förstöras skall förstöras". Nietzsche levererar aforismer i motsats till Kants *kritiker*; aforismer som speglar det kaos vi lever i. Med antika förebilder kan vi förvissa oss om att alla händelser ingår i ett mönster av *evig återkomst*. Den filosofiska huvudmotståndaren är metafysiken, den som inbillar oss att det finns en annan verklighet, dold eller som väntar oss efter vår död.

Nietzsche föreslår Zarathustra, den persiske vishetsläraren, som förebild. Det gäller att acceptera livet som det är i sin ofullkomlighet. Vi måste bejaka allt det goda som erbjuds med ett *carpe diem*-liknande förhållningssätt. Vi uppmanas att satsa på ett liv fullt av aktivitet och handlingskraft; helt motsatt Buddhismens kontemplativa livsideal. Vi uppmanas att förvandla det egna livet till ett konstverk, med hjälp av konst.

Man kan se Nietzsche som en existencialist i likhet med den äldre Kierkegaard, det religiösa förutan. De svårigheter som den av Gud "övergivna" *vanliga människan* går till mötes kan leda till att *ressentiment* internaliseras. En bitterhet som söker sin förlösning, med hjälp av begreppet *rättvisa*.

Som psykolog kommer Nietzsche nära Freud, med tanke på dennes idéer om det undermedvetna. Här förklarar Nietzsche den kristna slavmoralens uppkomst, en underkastelse

i livet med arvsynden som verktyg.

Nietzsche påpekar "att alla psykologer måste inse att denna ört blommar nu som skönast bland våra anarkister och antisemiter, för övrigt den miljö där den alltid blommar som fagrast, fast i det fördolda, som en blyg viol, om också med en helt annan doft.

Och eftersom lika alltid föds ur lika, så bör det inte förvåna någon att dessa kretsar än en gång – som det hänt redan förut gör sina försök att helga *hämnden* genom att ge den namnet *rättvisa* (som om rättvisan endast vore en vidareutveckling av att ha blivit förfördelad) och med hämnden låta de *reaktiva* effekterna komma till heders."

När moderniteten växer fram efter 1789 söker man efter formuleringar om den nya människans möjligheter till ett annorlunda och bättre liv. Vi sidan av tidstypiska utopier frodas individuella känslor av besvikelser, tillkortakommanden och avundsjuka som skapar en moralitet av de internaliserade känslorna. De blir i sin tur bränsle för förnekelse av de upplevda källorna till ens besvikelser. Individnen skapar sig på så sätt ett försvarssystem: "en fiende som skyddar egot mot dess egna skuld-känslor".

Här finns kopplingar till rädslan för den okontrollerbara massan, den som blir den vetenskapliga sociologins första uppgift att beskriva och förklara. Idag går det att sätta in fenomen som cancelkultur och andra identitetspolitiska överdrifter i Nietzsches *ressentimentsperspektiv*. Har Donald Trump läst in sig på Nietzsche?

Nietzsches samlade skrifter finns nu med *Till moralens genealogi* i band 7 i en upplaga utgiven 2019 på Symposion.